

Julija Rozman, Tanja Žigon, Adriana Mezeg
Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Slovenska književnost v nemškem, francoskem in italijanskem prevodu (1992–2021)

1 Uvod

Svetovni prevodni sistem je hierarhičen in temelji na strukturi centra in periferije, kar pomeni, da jeziki zavzemajo različne položaje glede na delež prevodov na svetovnem prevodnem trgu: najvišji položaj ima hipercentralna angleščina (55–60 %), sledijo pa ji centralni nemščina in francoščina (10–12 %) ter polperiferni (npr. italijanščina, španščina in ruščina z 1–3 %) in periferni jeziki (mdr. slovenščina z manj kot 1 %) (Heilbron, 1999; 2010; prim. Zlatnar Moe idr., 2019). Preučevanje prevodnih tokov lahko razkrije »družbene odnose med jezikovnimi skupinami in njihove spremembe skozi čas« (Heilbron, 1999, 430). Prevodni tokovi večinoma potekajo iz (hiper)centra proti periferiji, kar pomeni, da avtorji iz perifernih jezikov kljub visoki literarni kakovosti težko prodrejo na bolj centralne trge in tam uspejo (van Es idr., 2015, 298). Poleg tega so (hiper)centralni literarni sistemi zaradi visoke kulturne produkcije bolj samozadostni in homogeni, zato je zanje značilen nižji delež prevodov kot v perifernih sistemih (Heilbron, 2010, 3), kjer je prevodna dejavnost večja (Ožbot, 2012, 19, 37). Delež prevodov na nemškem knjižnem trgu je bil leta 2021 tako skoraj 14-odstoten (Börsenverein des Deutschen Buchhandels, b. d.), medtem ko je bil na francoskem trgu v zadnjih letih približno 16-odstoten (SNE, 2021). V Italiji so prevodi leta 2020 predstavljali 17 % vseh izdanih knjig (Associazione Italiana Editori, 2021a), v Sloveniji pa v zadnjih letih predstavljajo približno tretjino knjižne produkcije (JAK, 2019a, 21).

Na mednarodni ravni so se dosedanja prispevki o prevodnih tokovih večinoma ukvarjali s prevodno dejavnostjo iz (hiper)centralnih jezikov v periferne jezike, medtem ko so raziskave iz periferije proti centru veliko manj pogoste (prim. van Es idr., 2015). Sodobne prevodoslovne raziskave v Sloveniji so zlasti preučevale prevajanje posameznih žanrov, del ali avtorjev v različnih časovnih obdobjih (npr. Klinar, 2008; Ožbot, 2012; Žbogar, 2014; Zlatnar Moe idr., 2017; Zlatnar Moe idr., 2019; Mezeg, 2020), podrobnejše primerjalne študije prevodnih tokov iz periferne slovenščine v več centralnih jezikov v daljšem časovnem obdobju pa razen nekaterih izjem (Rozman idr., 2022; Mezeg idr., v tisku) še niso bile opravljene.

Članek obravnava književno prevodno dejavnost iz periferne slovenščine v centralna jezika nemščino in francoščino ter v polperiferno italijanščino v zadnjih tridesetih letih (1992–2021). Nemščina je bila izbrana, ker je Slovenija zgodovinsko najbolj povezana z jezikom in s kulturo nemško govorečega prostora; več kot šest stoletij (od konca 13. stoletja do leta 1918) je bila namreč pod habsburško oblastjo, nemščina pa je danes drugi najpogostejši ciljni jezik prevodov slovenske književnosti (Zlatnar Moe idr., 2017, 172). Omeniti velja tudi slovensko narodno skupnost v Avstriji, ki živi predvsem v zveznih deželah Koroška in Štajerska ter šteje okoli 50.000 pripadnikov. Prevodno dejavnost v nemščino bomo primerjali s francoščino, ki je drugi centralni jezik v svetovnem prevodnem sistemu, za primerjavo pa smo izbrali še italijanščino, saj so slovensko-italijanski odnosi kulturno in jezikovno močno prepleteni, med drugim zaradi slovenske narodne skupnosti, ki živi predvsem na Tržaškem, Goriškem in Videmskem ter ima približno 80.000 pripadnikov.

2 Metodologija in raziskovalna vprašanja

Raziskava temelji na podatkih o objavljenih prevodih slovenske književnosti (proza, poezija in dramatika) v nemščino, francoščino in italijanščino, ki smo jih primarno črpali iz nacionalnega knjižničnega sistema COBISS. Obdobje med letoma 1992 in 2021 je bilo izbrano, ker zajema celih trideset let po osamosvojitvi Republike Slovenije, ki so z vidika prevodne dejavnosti najbolj plodovita (prim. Mezeg, 2020, 250). Pridobljene podatke smo dopolnili s podatki iz že obstoječih slovenskih in tujih spletnih bibliografskih baz (Vavti, 2006; Slovenska bibliografija NUK; katalog Avstrijske narodne knjižnice ÖNB; katalog nemških knjižnic GVK ipd.), nato pa smo jih razvrstili v posamezne (pod)kategorije in primerjali, da bi odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja: a) kakšni so trendi prevajanja slovenske književnosti v bolj centralne jezike (tj. v nemščino, francoščino in italijanščino) glede na skupno število prevodov in po literarnih zvrsteh, b) kakšni so možni razlogi za razlike v prevodni dejavnosti in kaj nam to pove o odnosih med ciljnim literarnimi in prevodnimi trgi v razmerju do slovenske književnosti, c) kateri so najbolj prevajani avtorji in založbe z največ izdanimi prevodi. Rezultati primerjalne analize na osnovi statističnih podatkov predstavljajo izhodišče za bolj poglobljene raziskave, na primer o ključnih dejavnikih prodora in uspeha slovenskih avtorjev na tujih knjižnih trgih.

3 Rezultati in analiza¹

3.1 Prevodni tokovi

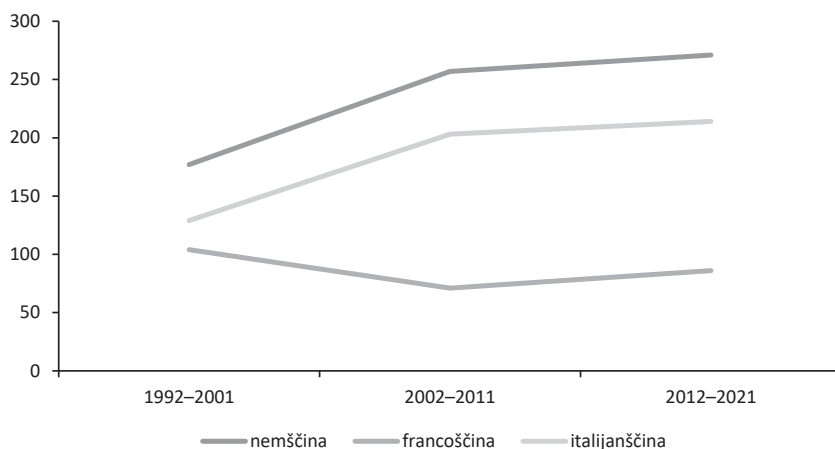
Kvantitativna analiza je pokazala, da je v obdobju 1992–2021 največ prevodov slovenskih književnih del izšlo v nemščini (705 ali povprečno 23,5 prevoda/leto), nekoliko manj jih je bilo objavljenih v italijanščini (546 ali približno 18 prevodov/leto), v francoščini pa izrazito manj (261 ali približno 8,7 prevoda/leto). Po podatkih za leto 2021 (Börsenverein des Deutschen Buchhandels, b. d.) je delež prevodov iz slovenščine na nemškem knjižnem trgu predstavljal 0,2 %, medtem ko je bil po podatkih za leto 2020 (SNE, 2021, 20; *Più libri più liberi*, 2021) na francoskem (0,06 %) in italijanskem (0,13 %) trgu še nižji, kar pomeni, da prevodi iz slovenščine na ciljnih trgih preučevanih jezikov zavzemajo periferni položaj.

Vodilna vloga nemščine je med drugim povezana z močnimi kulturnimi, političnimi in zgodovinskimi vezmi med Slovenijo in sosednjim nemško govorečim prostorom (prim. Kocijančič Pokorn, 2008; Rozman idr., 2022). Čeprav sta nemščina in francoščina centralna jezika v svetovnem prevodnem sistemu, je prevodna dejavnost v nemščino 2,7-krat večja kot v francoščino. Manjša prevodna dejavnost v francoščino je med drugim posledica šibkejših slovensko-francoskih zgodovinskih vezi (Mezeg idr., v tisku). Poleg tega slovenska kulturna politika predvsem od leta 2014 v okviru priprav na vlogo Slovenije kot častne gostje največjega svetovnega knjižnega sejma v Frankfurtu leta 2023 močno podpira prevode predvsem v nemščino in angleščino, medtem ko prevodov v francoščino in italijanščino posebej ne spodbuja (JAK, 2019b, 23f.; Rozman, 2022, 330f.). Strokovnjaki z JAK priznavajo, da se je na francoskem knjižnem trgu izredno težko uveljaviti in da je to uspelo le nekaterim najbolj znanim slovenskim pisateljem, kot so Drago Jančar, Boris Pahor in Vladimir Bartol (Kovač, 2021; prim. Mezeg, 2020; Mezeg idr., 2022a; Mezeg idr., 2022b). Po mnenju Andrée Lück-Gaye, najplodovitejše prevajalke slovenske književnosti v francoščino, slovenske založbe in druge literarne organizacije francoskim založbam ne ponujajo dovolj prevodov, zaradi česar je prevajanje slovenske književnosti v francoščino močno odvisno od prizadevanj posameznikov, tj. avtorjev, prevajalcev in drugih medkulturnih posrednikov (Forstnerič Hajnšek, 2021; prim. Mezeg idr., v tisku). V nasprotju s francoščino je prevodna dejavnost v italijanščino precej večja in le s približno 160 knjigami zaostaja za nemščino. Čeprav ima italijanščina v svetovnem prevodnem sistemu polperiferni položaj, njena geografska bližina ter močne slovensko-italijanske kulturne in jezikovne vezi, pri

¹ V prvih dveh podpoglavjih tretjega poglavja (3.1 in 3.2) so upoštevani prevodi vseh del, medtem ko so pri analizi najbolj prevajanih avtorjev in založb z največjim številom izdaj v prevodu (3.3 in 3.4) upoštewane zgolj samostojne knjižne izdaje oz. prevodi celotnih del posameznega avtorja, ne pa prevodi v antologijah, dvo- ali večjezičnih izdajah brez navedbe prevajalcev ipd.

čemer ima ključno vlogo slovenska narodna skupnost v Italiji, pomembno vplivajo na prevajanje slovenske književnosti v italijanščino (prim. Košuta, 2022).

Kot prikazuje Graf 1, je število prevodov v nemščino in italijanščino v zadnjih tridesetih letih postopoma naraščalo, medtem ko je prevodna dejavnost v francoščino dosegla vrhunec v obdobju 1992–2001, nato pa sta sledila rahel padec v obdobju 2002–2011 in postopna stabilizacija v zadnjem desetletju (2012–2021). Največji porast prevodne dejavnosti v nemščino in italijanščino smo zabeležili v obdobju 2002–2011, kar je med drugim verjetno povezano z vstopom Slovenije v EU leta 2004 in ustanovitvijo Javne agencije za knjigo (JAK) leta 2009, ki v skladu z nacionalnimi usmeritvami skrbi za razvoj na področju knjige in med drugim dodeljuje subvencije za prevode.

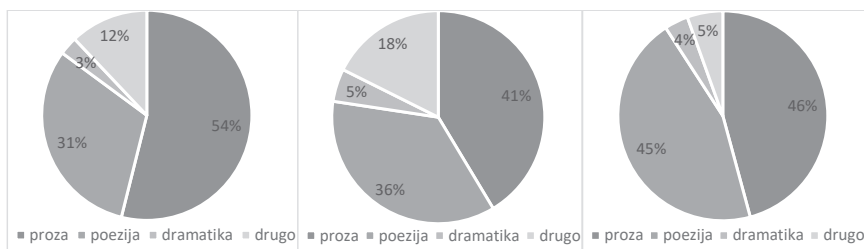
Graf 1: Število objavljenih prevodov v posamezni jezik po obdobjih.²

3.2 Najbolj zastopane literarne zvrsti in vrste

Največji delež prevodov v vseh treh jezikih predstavlja proza (nemščina 54 %, francoščina 41 %, italijanščina 46 %; Graf 2), ki se je intenzivneje prevajala predvsem v zadnjih dveh desetletjih (2002–2021). Med proznimi deli v vseh treh jezikih prevladujejo romani, pri čemer najbolj izstopa njihov delež v francoščini (53 %; 37 % v nemščini, 33 % v italijanščini; Graf 3). Priljubljenost proze je v skladu z mednarodnim zanimanjem založnikov, ki se osredotočajo predvsem na romane in mladinsko književnost (Kovač, 2021; RTV SLO, 2022). Poleg romanov se visoko uvršča tudi prevajanje slikanic in kratke proze (Graf 3). Čeprav v vseh treh jezikih prevladuje književnost za odrasle (77 % v nemščini, 84 % v francoščini, 79 % v

² Grafične prikaze v tem članku so pripravile avtorice na podlagi raziskovalnih podatkov.

italijanščini), je treba pri italijanščini izpostaviti tudi razmeroma visok delež pravljic (14 %; Graf 3). Delež ponatisov³ je največji v francoščini, kjer predstavlja skoraj tretjino (32 %) vseh proznih prevodov, medtem ko v nemščini znaša 19 %, v italijanščini pa 21 %. V vseh treh jezikih so bili največkrat ponatisnjeni romani, slikanice in kratka proza.

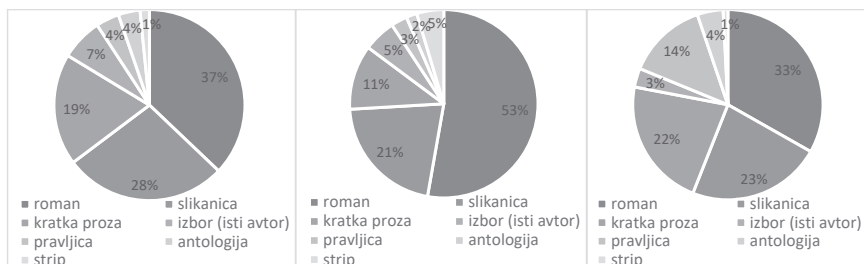
Graf 2: Delež prevodov posameznih literarnih zvrsti v nemščino, francoščino in italijanščino (od leve proti desni).

Poezija ima največji delež v italijanščini (45 %; 31 % v nemščini, 36 % v francoščini; Graf 2) in za prozo zaostaja s štirimi prevodi. Medtem ko se v nemščino in italijanščino najbolj prevajajo pesniške zbirke (po 56 %), so v francoščini na prvem mestu prevodi del iz kategorije »izbor (isti avtor)« (39 %; Graf 4). Ker je poezija pri tujih založnikih manj priljubljena, jo je najprimerneje promovirati v obliki antologij (Kovač, 2021), ki v italijanščini zavzemajo drugi največji delež, v nemščini in francoščini pa tretji največji delež (Graf 4). V nemščini in italijanščini kategorija »drugo« vključuje npr. prevode pesmaric. Delež ponatisov poezije je nižji kot pri prozi (19 % v nemščini, 21 % v francoščini, 10 % v italijanščini).

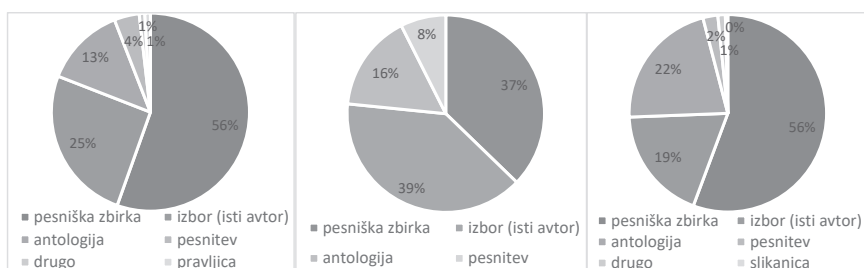
Najmanjši delež med literarnimi zvrstmi predstavlja dramatika (3 % v nemščini, 5 % v francoščini, 4 % v italijanščini; Graf 2), ki se redko tiska v knjižni obliki, saj je večinoma namenjena izvajanju v gledališčih (Troha, 2017). Medtem ko večino prevodov v kategoriji »drugo« (Graf 2) v nemščini in italijanščini predstavljajo antologije z različnimi literarnimi vrstami (npr. proza in poezija), se v francoščini v to kategorijo uvrščajo pretežno radijske igre,⁴ ki jih je konec 90. let izdala Radiotelevizija Slovenija (prim. Mezeg, 2020).

3 Kot ponatis v tem članku štejemo ponatise že izdanih knjig pri isti založbi kot tudi nove izdaje predhodno izdanih knjig pri drugih založbah in e-knjige.

4 Radijska igra je dramsko besedilo, prilagojeno radijskemu mediju (Kmecl, 1976, 283).

Graf 3: Prozne literarne vrste v nemškem, francoskem in italijanskem prevodu (od leve proti desni).

Graf 4: Pesniške literarne vrste v nemškem, francoskem in italijanskem prevodu (od leve proti desni).

3.3 Najbolj prevajani avtorji

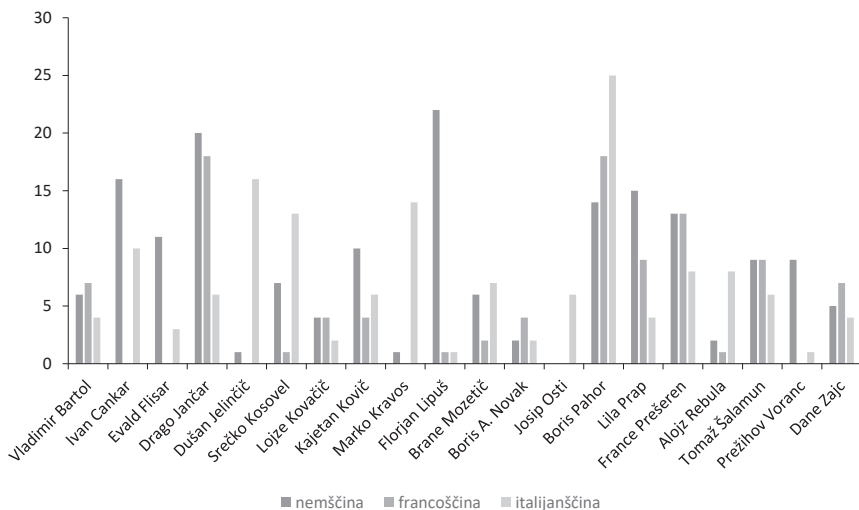
Na podlagi statističnih podatkov smo pripravili pregled desetih avtorjev z največjim številom prevodov samostojnih izdaj (vključno s ponatisi) v obravnavane tuje jezike (Graf 5). Tržaški pisatelj Boris Pahor (1913–2022) je v obravnavanem obdobju s 25 izdajami (od tega 15 ponatisov) najpogosteje prevajani avtor v italijanščino, v nemščini pa se po številu prevodov uvršča na peto mesto. Pahor si v francoščini prvo mesto deli s pisateljem in dramatikom Dragom Jančarjem (r. 1948), pri čemer sta bila oba avtorja v francoščino prevedena s po 18 deli (od tega po 8 ponatisov). Jančar je v nemščini na drugem mestu, v italijanščini pa se ne uvršča med deset najbolj prevajanih avtorjev.

V nemščini izstopajo prevodi koroških slovenskih avtorjev, in sicer Florjana Lipuša (r. 1937), ki je s skupno 22 izdajami (od tega 14 ponatisov) največkrat prevajani avtor v nemščino, in Prežihovega Voranca (1893–1950).⁵ Slednji v francoščino še ni

5 Med dvajset najbolj prevajanih avtorjev v nemščino se uvršča tudi hči Florjana Lipuša, mednarodno uveljavljena koroška slovenska pesnica Cvetka Lipuš, ki pesni izključno v slovenščini, s čimer predstavlja slovensko kulturo v tujini (prim. Žigon idr., 2020; Kondrič Horvat idr., 2023).

bil preveden, kar morda kaže na pomanjkanje zanimanja francoskih bralcev za tematiko socialnega realizma (prim. Mezeg, 2020). Avtor slovenske moderne Ivan Cankar (1876–1918), ki je v nemščini na tretjem in v italijanščini na petem mestu, v preučevanem obdobju v francoščino ni bil preveden. Dramatik in prozaist Evald Flisar (r. 1945) se je prevajal predvsem v nemščino (11 izdaj).

V italijanščini prevladujejo avtorji slovenske manjšine v Italiji – Dušan Jelinčič (r. 1953), ki je s 16 izdajami (od tega 8 ponatisov) drugi najbolj prevajani avtor v italijanščino, Marko Kravos (r. 1943) in Alojz Rebula (1924–2018) – oziroma avtorji iz Slovenskega primorja, tj. Josip Osti (1945–2021) in Srečko Kosovel (1904–1926). Slednji je bil v italijanščino preveden 13-krat (od tega 4 ponatise). Navedeni avtorji so bili v nemščino in francoščino prevedeni z nič do dvema deloma, pri čemer izstopa Srečko Kosovel v nemščini s sedmimi izdajami (od tega 3 ponatise), medtem ko je v francoščini v obravnavanem obdobju izšel en prevod.

Graf 5: Najbolj prevajani avtorji v nemščini, francoščini in italijanščini, vključno s ponatise.

Med najbolj prevedenimi pesniki v obravnavane jezike najdemo še Franceta Prešerna (1800–1840), Tomaža Šalamuna (1941–2014), Daneta Zajca (1929–2005), Borisa A. Novaka (r. 1953), Kajetana Koviča (1931–2014) in Braneta Mozetiča (r. 1958), pri čemer sta slednja avtorja zastopana tudi s proznimi prevodi. Med proznimi avtorji v vseh treh jezikih najdemo prevode Vladimirja Bartola (1903–1967) in Lojzeta Kovačiča (1928–2004), medtem ko pri otroški literaturi izstopa Lilijana Praprotnik Zupančič ali Lila Prap (r. 1955).

3.4 Založbe z največjim številom izdaj v prevodu

Med zunajbesedilnimi okoliščinami, ki lahko vplivajo na večjo odmevnost in uspešnejšo recepcijo prevoda v ciljni kulturi, je tudi izdaja prevoda pri uglednem tujem založniku z razvejano distribucijsko mrežo in dobrimi finančnimi možnostmi za medijsko promocijo (Ožbot, 2012, 54; JAK, 2019b, 23, 27). Obratno pa prevodi, izdani v Sloveniji, pogosto veliko težje prodrejo na knjižni trg ciljne kulture (Ožbot, 2012, 54f.). Zato smo za vse tri jezike najprej preverili delež samostojnih izdaj prevodov v Sloveniji in tujini, nato pa smo identificirali založbe z največjim številom objavljenih prevodov.

Večina prevodov v vseh treh jezikih je izšla v tujini, največ v primeru italijanščine (67 %; 65 % v nemščini, 62 % v francoščini). Prevodi v nemščino so v največji meri izšli v Avstriji (79 %), ki ji sledita Nemčija (14 %) in Švica (4 %), medtem ko so prevodi v francoščino največkrat izšli v Franciji (87 %), sledijo pa avstrijske (4 %) in belgijske založbe (3 %). Večina prevodov v italijanščino je izšla pri italijanskih založbah (96 %), trije odstotki prevodov pa so izšli tudi pri avstrijskih založbah.

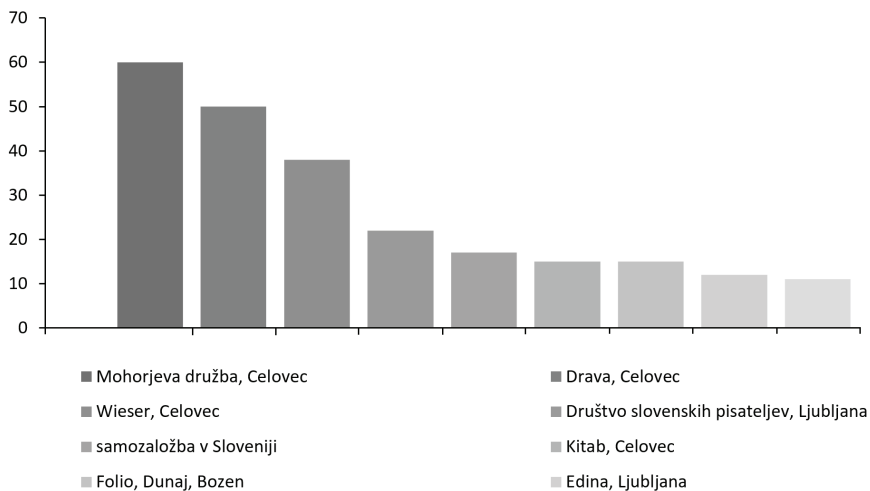
Za natančnejšo analizo smo izbrali približno osem založb, ki so samostojno, torej brez sodelovanja z drugimi založbami, izdale največ prevodov v preučevanih jezikih (Graf 6, 7, 8). V primeru prevodov v nemščino so najvidnejše založbe (Graf 6) izdale 46 % vseh samostojnih izdaj. Mednje se uvrščajo avstrijskokoroške založbe Mohorjeva družba, Drava in Wieser.⁶ Čeprav je literarna in založniška dejavnost na avstrijskem Koroškem pomembno prispevala k sistematičnemu prevajanju slovenske literature v nemščino (Köstler idr., 2014), je prepoznavnost slovenske književnosti v tujini močno odvisna od izdaj pri večjih nemških založbah (RTV SLO, 2022), ki pa so zlasti za avtorje iz perifernih jezikov, kot je slovenščina, težko dostopne, saj je nemški knjižni trg izjemno konkurenčen (Köstler idr., 2014, 212). Na seznamu založb z največ izdanimi prevodi ni nobene nemške,⁷ najdemo pa nekaj manjših avstrijskih založb: Kitab, Folio in Edition Korrespondenzen.⁸

V Sloveniji je izšlo 34 % izdaj v nemškem prevodu, največ pri Društvu slovenskih pisateljev (npr. Vinko Möderndorfer, Lojze Kovačič). Sledijo izdaje v samozaložbi in pri ljubljanski založbi Edina, ki je objavila večjezične izbore vidnejših slovenskih pesnikov (npr. Kajetan Kovič, Boris A. Novak).

6 Naštete založbe so najpogosteje objavljale koroške slovenske avtorje (npr. Florjan Lipuš, Prežihov Voranc), klasike (npr. Ivan Cankar, Srečko Kosovel) in sodobnike (npr. Boris Pahor, Evald Flisar).

7 Med nemškimi založbami je na prvem mestu prestižni Suhrkamp, pri katerem je izšlo 7 izdaj v prevodu (1 %), mdr. Florjan Lipuš.

8 Omenjene založbe so najpogosteje izdajale dela sodobnikov (npr. Drago Jančar, Boris Pahor), koroških Slovencev (Prežihov Voranc) in klasikov (France Prešeren).

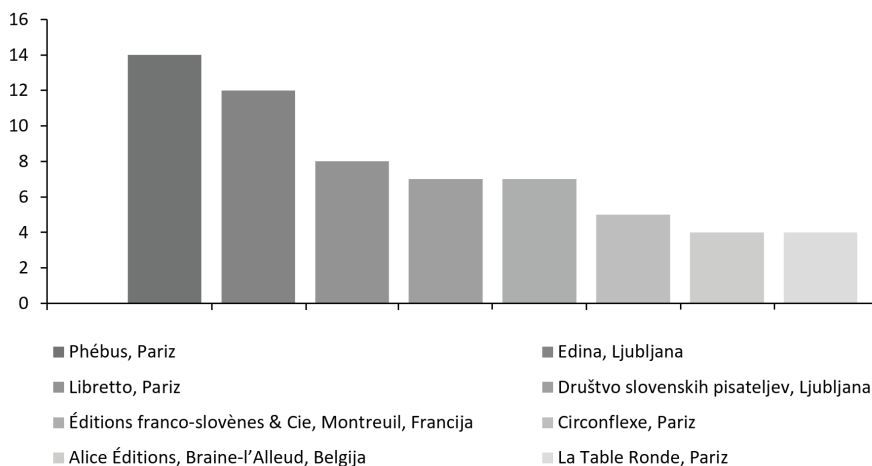
Graf 6: Založbe z največ izdanimi nemškimi prevodi.

Založbe z največ prevodi v francoščino (Graf 7), med katerimi prevladujejo francoske, so izdale 34 % samostojnih izdaj. Na prvem mestu je pariški založnik Phébus s 14 izdajami, sledita mu Libretto⁹ in Éditions franco-slovènes & Cie.¹⁰ Založbi za otroško in mladinsko literaturo Circonflexe in Alice Éditions sta izdali slikanice Lile Prap, medtem ko je pariška založba La Table Ronde izdala štiri ponatise Pahorjeve *Nekropole*. Pri prestižnem pariškem Gallimardu, ki ga ni na seznamu založb z največ prevodi, je izšel izjemno majhen delež prevodov slovenske literature (1 %), in sicer prevoda dveh romanov *Brine Svit*.

Med slovenskimi izdajatelji, ki so objavili 37 % samostojnih izdaj v francoščini, prednjači Edina z večjezičnimi pesniškimi izbori (za avtorje prim. zgoraj). Sledi ji Društvo slovenskih pisateljev s prevodi sodobnih avtorjev (npr. Gabriela Babnik, Tomaž Šalamun).

9 Pri založbah Phébus in Libretto so izšli zlasti prevodi Bartolovih, Jančarjevih in Pahorjevih romanov.

10 Založbo je leta 2013 ustanovila Zdenka Štimac, v Franciji rojena urednica in prevajalka slovenskih korenin.

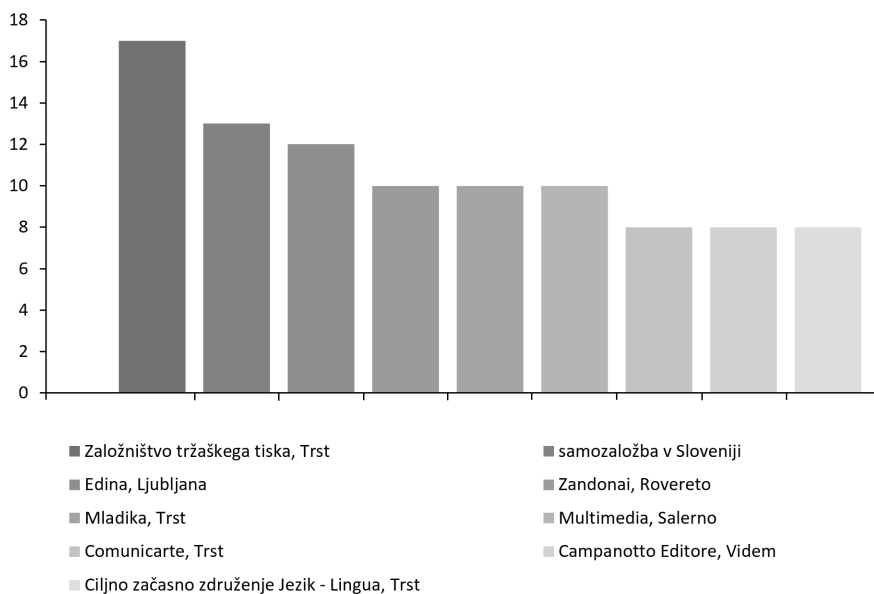
Graf 7: Založbe z največ izdanimi francoskimi prevodi.

Pri najvidnejših izdajateljih prevodov v italijanščino (Graf 8) je izšlo 24 % samostojnih del, več kot polovica pri manjših izdajateljih blizu slovenske meje (Založništvo tržaškega tiska, Mladika, Comunicarte, Campanotto Editore in Ciljnočasno združenje Jezik-Lingua).¹¹ Od drugih italijanskih založb je treba omeniti še Multimedio (Salerno, jug Italije) z 10 izdajami, večinoma poezije (npr. Josip Osti, Tomaž Šalamun), in Zandonai (Trento, severna Italija), ki je objavljala predvsem Pahorjevo prozo. Med avtorji, ki so izšli pri večjih založnikih v Milanu (Bompiani) in Rimu (Fazi),¹² sta predvsem Boris Pahor in Drago Jančar.

V Sloveniji je izšlo 32 % izdaj v italijanskem prevodu, pri čemer podobno kot pri nemščini najbolj izstopajo objave v samozaložbi (13 izdaj). Sledi jim založba Edina, ki je prav tako kot v primeru prevodov v nemščino in francoščino objavila večjezične pesniške izbore (prim. zgoraj).

11 Omenjene založbe so v prvi vrsti izdajale dela avtorjev iz Slovenskega primorja ali pripadnikov slovenske manjšine v Italiji (npr. Srečko Kosovel, Dušan Jelinčič). Poleg tega so objavile dela drugih klasikov (Ivan Cankar, France Prešeren) in sodobnikov (npr. Drago Jančar).

12 Pri omenjenih založbah je izšlo 8 del, kar predstavlja zelo majhen delež prevodov (2 %).

Graf 8: Založbe z največ izdanimi italijanskimi prevodi.

4 Sklep

Raziskava prevodnih tokov iz slovenščine v obravnavane ciljne jezike je pokazala, da je prevodna dejavnost v nemščino 2,7-krat večja kot v francoščino, kljub temu da imata oba jezika v svetovnem prevodnem sistemu centralni položaj, kar pomeni, da je francoski knjižni trg za slovenske avtorje težje dostopen. Kljub manjšemu številu prevodov v francoščino visok delež ponatisov proznih del, zlasti Borisa Pahorja in Draga Jančarja, nakazuje, da slovenski avtorji lahko dosežejo nacionalno raven prepoznavnosti med francoskimi bralci, o čemer med drugim pričajo pomembna odlikovanja ter nagrade, ki sta jih omenjena avtorja prejela v Franciji (prim. Mezeg idr., v tisku). Kljub polperifernemu položaju italijanščine v svetovnem prevodnem sistemu je bilo v italijanščini izdanih približno dvakrat več prevodov kot v francoščini in približno 160 prevodov manj kot v nemščini. Čeprav se količina prevodov v nemščino in italijanščino zdi spodbudna, slovenščina na ciljnih trgih vseh treh jezikov zavzema periferni položaj.

Razlike v prevodni dejavnosti so med drugim posledica geografske bližine ter zgodovinskih, družbenih in političnih vezi med jeziki in njihovimi kulturami. Poleg tega ima pomembno vlogo tudi slovenska kulturna politika, ki spodbuja prevode v posamezne jezike, na primer v nemščino za potrebe predstavitve na frankfurtskem

knjižnem sejmu 2023. Na večjo prevodno dejavnost v nemščino in italijanščino so ključno vplivala tudi prizadevanja slovenskih narodnih skupnosti na avstrijskem Koroškem in v Italiji, saj med založbami z največjim številom objavljenih del izstopajo manjšinske založbe, ki so izdale dela lokalnih manjšinskih avtorjev. Posledično se koroški slovenski avtorji veliko bolj prevajajo v nemščino kot v druga dva jezika, medtem ko se avtorji iz Slovenskega primorja in pripadniki slovenske manjšine v Italiji najbolj prevajajo v italijanščino. To potrjuje ugotovitev, da se interes za prevajanje književnosti majhnih jezikov pogosto pojavi v izhodiščni kulturi namesto v ciljni (Ožbot, 2012, 19, 40), in sicer vsaj na začetku. Ko določenemu avtorju uspe preboj in vzbudi zanimanje na ciljnim trgu, kar je pogosto rezultat vztrajnih prizadevanj posameznikov (npr. avtorjev, prevajalcev, urednikov), pa pobude za objave pridejo neposredno s strani tujih založb, praviloma večjih, kot se je npr. zgodilo v primeru Pahorjevih, Jančarjevih in Lipuševih del. Navedeni avtorji se tako uvrščajo med peščico slovenskih avtorjev, katerih dela so bila objavljena pri velikih in pomembnih tujih založbah (npr. Suhrkamp, Phébus, Gallimard, Fazi, Bompiani), ki sicer izdajo izredno majhen delež slovenske književnosti v prevodu. Med založbami z največ izdanimi prevodi v vseh treh jezikih namreč prevladujejo manjši, predvsem tuji izdajatelji, približno tretjina prevodov v vsakem od obravnavanih jezikov pa je izšla v Sloveniji.

Število prevodov v nemščino in italijanščino se je v zadnjih treh desetletjih povečevalo in ta trend se bo verjetno nadaljeval tudi med pripravami na vlogo Slovenije kot častne gostje na prihajajočih velikih knjižnih sejmih v Frankfurtu (2023) in Bologni (2024), medtem ko bo čas pokazal, ali se bo s promocijo slovenske književnosti na teh sejmih povečalo tudi zanimanje drugih založnikov, npr. francoskih, za slovenske avtorje. Med literarnimi zvrstmi v vseh treh jezikih najbolj narašča prevajanje proze, zlasti romanov, kar je v skladu z mednarodnimi založniškimi trendi.

V prihodnosti želimo preučiti dejavnike uspeha najbolj prevajanih slovenskih avtorjev, ki se med drugim kažejo v pozitivnih literarnih recenzijah, visokem številu ponatisov in prodanih izvodov ter v uglednih mednarodnih in nacionalnih nagradah, pri čemer bo treba raven njihovega uspeha primerjati z uspehom domačih in drugih avtorjev na tujih trgih, da bi ugotovili, koliko tujih bralcev v resnici bere slovensko književnost v prevodu in zakaj.

Zahvala

Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa »Medkulturne literarnovedne študije« (P6-0265), ki ga iz sredstev proračuna RS financira ARRS.

Bibliografija

- Associazione Italiana Editori, Oltre Chiasso. La dimensione internazionale dell'editoria italiana, 2021a. https://network.aie.it/Portals/_default/Skede/Allegati/Skeda105-6497-2021.12.2/PLPL_7dic_Oltre%20Chiasso-filigrana.pdf?IDUNI=4701. 7. 2. 2023.
- Börsenverein des Deutschen Buchhandels, b. d. <https://www.boersenverein.de/markt-daten/marktforschung/wirtschaftszahlen/buchproduktion/>. 7. 2. 2023.
- Forstnerič Hajnšek, M., Niste premalo prodorni, sploh niste prodorni, *Večer*, 7. 4. 2021.
- Heilbron, J., Towards a Sociology of Translation: Book Translations as a Cultural World-System, *European Journal of Social Theory* 2 (4), 1999, str. 429–444.
- Heilbron, J., Structure and Dynamics of the World System of Translation, *International Symposium 'Translation and Cultural Mediation'*, UNESCO, Pariz, 22.–23. februar 2010. https://ddd.uab.cat/pub/1611/1611_a2015n9/1611_a2015n9a4/Heilbron.pdf. 7. 2. 2023.
- JAK, Slovenia: Its Publishing Landscape and Readers, 2019a. https://www.jakrs.si/fileadmin/datoteke/Nova_spletna_stran/Predstavitvena_gradiva/slovenia-its-publishing-landscape-and-readers.pdf. 7. 2. 2023.
- JAK, Strategija Javne agencije za knjigo Republike Slovenije za obdobje 2020–2024, 2019b, https://www.jakrs.si/fileadmin/datoteke/Nova_spletna_stran/O_agenciji/Vizitka/strategija_JAK_2020-2024_za_objavo.pdf. 7. 2. 2023.
- Klinar, M., Sodobna slovensko-francoska književna izmenjava, magistrsko delo, Univerza v Ljubljani 2008.
- Kmecl, M., *Mala literarna teorija: priročnik za učitelje slovenščine na osnovnih in srednjih šolah*, Ljubljana 1976.
- Kocijančič Pokorn, N., Translation and TS Research in a Culture Using a Language of Limited Diffusion: The Case of Slovenia, *The Journal of Specialised Translation* 10, 2008, str. 2–9. https://jostrans.org/issue10/art_pokorn.pdf. 7. 2. 2023.
- Kondrič Horvat, V. idr., Eine slowenisch-österreichische Dichterin und ihre amerikanische Erfahrung: zur transkulturellen Lyrik von Cvetka Lipuš, *Literatur und Kritik: Österreichische Monatsschrift* 571/572, 2023, str. 76–84.
- Köstler, E. idr., Posredovanje slovenske literature v nemški govorni prostor in dvojezično založništvo na Koroškem, v: *Recepcija slovenske književnosti* (ur. Žbogar, A.), Ljubljana 2014, str. 211–217.
- Košuta, M., Slovenska književnost v Italiji, utiralka prevodne poti k sosеду, v: *Slovenski jezik in književnost med kulturami. Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 32 (ur. Šekli, M. idr.), Ljubljana 2022, str. 43–50.
- Kovač, A., Intervju z Julijo Rozman, julij 2021.

- Mezeg, A., La traduction littéraire slovène-français entre 1919 et 2019, v: *Contacts linguistiques, littéraires, culturels: Cent ans d'études du français à l'Université de Ljubljana* (ur. Vaupot, Sonia idr.), Ljubljana 2020, str. 244–259.
- Mezeg, A. idr., Boris Pahor's Prose in Italian and French: The Case of The Villa by the Lake, *Annales, Series Historia et Sociologia* 32 (1), 2022a, str. 39–52. https://zdjp.si/wp-content/uploads/2022/07/ASHS_32-2022-1_MEZEG-GREGO.pdf. 7. 2. 2023.
- Mezeg, A. idr., La villa sur le lac de Boris Pahor en italien et sa traduction indirecte en français: le cas des realia, *Acta Neophilologica* 55 (1–2), 2022b, str. 305–321. <https://doi.org/10.4312/an.55.1-2.305-321>.
- Mezeg, A. idr., From the Periphery to the Centre: Translating Slovenian Literary Prose into German and French (1919–2018), v: *Wording Otherness: Living and Learning in Dissimilitude without Dissonance* (ur. Krevel, M. idr.), Newcastle upon Tyne, v tisku.
- Ožbot, M., *Prevodne zgodbe: poskusi z zgodovino in teorijo prevajanja s posebnim ozirom na slovensko-italijanske odnose*, Ljubljana 2012.
- Più libri più liberi, L'editoria italiana sempre più internazionale: vendute all'estero il 12% delle novità pubblicate ogni anno, 7. 12. 2021. <https://plpl.it/comunicati-stampa/leditoria-italiana-sempre-piu-internazionale-vendute-allestero-il-12-delle-novita-pubblicate-ogni-anno/>. 7. 2. 2023.
- Rozman, J., Literary Translation as an Instrument of Slovenian Cultural Diplomacy with Particular Regard to Translations in German, *Acta Neophilologica* 55 (1–2), 2022, str. 323–339. <https://doi.org/10.4312/an.55.1-2.323-339>.
- Rozman, J. idr., Slowenische Kinder- und Jugendliteratur in deutscher Übersetzung von 1921 bis 2020, *Folia linguistica et litteraria* 41, 2022, str. 95–117. <http://dx.doi.org/10.31902/fl.41.2022.5>.
- RTV SLO, Knjižne uspešnice, 2. 11. 2022. <https://365.rtvsllo.si/arhiv/panoptikum/174910816>. 7. 2. 2023.
- SNE, Synthèse des chiffres de l'édition 2020–2021, 2021, https://www.sne.fr/app/uploads/2021/06/SNE_2021_Synthese_ChiffresEdition2020.pdf. 7. 2. 2023.
- Troha, G., Prevodi in uprizoritve slovenske dramatike v mednarodnem prostoru, v: *Uprizoritvene umetnosti, migracije, politika: slovensko gledališče kot sooblikovalec medkulturnih izmenjav* (ur. Orel, B.), Ljubljana 2017, str. 345–394.
- Van Es, N. idr., Fiction from the Periphery: How Dutch Writers Enter the Field of English Language Literature, *Cultural Sociology* 9 (3), 2015, str. 296–319.
- Vavti, S., *Bibliographie der Buchübersetzungen slowenischer Literatur ins Deutsche = Bibliografija knjižnih prevodov slovenske literature v nemščino*, Ljubljana 2006.
- Zlatnar Moe, M. idr., How Literature is Translated between Minor Languages, *mTm – A Translation Journal* 9, 2017, str. 168–191.

Zlatnar Moe, M. idr., *Center and Periphery: Power Relations in the World of Translation*, Ljubljana 2019.

Žbogar, A. (ur.), *Recepcija slovenske književnosti*, Ljubljana 2014.

Žigon, T. idr., Vprašanja identitet, migracij in transkulturalnosti: primer pesnice Cvetke Lipuš, *Dve domovini: razprave o izseljenstvu* 51, 2020, str. 185–200. <https://doi.org/10.3986/dd.2020.1.11>.

Slovenska književnost v nemškem, francoskem in italijanskem prevodu (1992–2021)

Ključne besede: slovenska književnost, prevodni tokovi, nemščina, francoščina, italijanščina

Članek obravnava prevodno dejavnost iz periferne slovenščine v centralna jezika nemščino in francoščino ter v polperiferno italijanščino v zadnjih tridesetih letih (1992–2021). Po rezultatih izstopajo prevodi v nemščino, kar po eni strani lahko pripišemo tesnim zgodovinskim, družbenim in političnim vezem med Slovenijo in nemško govorečimi državami, po drugi strani pa prevode v nemščino spodbuja Javna agencija za knjigo RS, in sicer predvsem v okviru priprav na frankfurtski knjižni sejem leta 2023. Književnih prevodov v francoščino je 2,7-krat manj kot v nemščino, medtem ko se v italijanščino prevaja veliko več kot v francoščino. Čeprav se količina književnih prevodov v nemščino in italijanščino zdi spodbudna, imajo prevodi iz slovenščine na ciljnih trgih vseh treh jezikov periferni položaj. To pomeni, da redkokateremu slovenskemu avtorju uspe doseči odmevnost na nacionalni ravni ciljnih trgov, kar je pogosto rezultat vztrajnih prizadevanj posameznikov.

Slovenian Literature in German, French and Italian Translation (1992–2021)

Keywords: Slovenian literature, translation flows, German, French, Italian

The article deals with the translation activity from peripheral Slovenian into the central languages German and French and into semi-peripheral Italian in the last thirty years (1992–2021). According to the results, translations into German stand out, partly due to the close historical, social and political relations between Slovenia and German-speaking countries, and partly due to the fact that translations into German are

promoted by the Slovenian Book Agency (JAK), especially as part of the preparations for the Frankfurt Book Fair in 2023. The number of literary translations into French is 2.7 times lower than into German, while much more is translated into Italian than into French. Although the number of literary translations into German and Italian seems encouraging, translations from Slovenian occupy a marginal position in the target markets of all three languages. This means that only a few Slovenian authors manage to find resonance at the national level of the target markets, which is often the result of persistent efforts by individuals.

○ avtoricah

Julija Rozman je mlada raziskovalka in asistentka na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Raziskovalno se ukvarja s prevodoslovjem s poudarkom na prevodnih tokovih in sociologiji prevajanja.

E-naslov: julija.rozman@ff.uni-lj.si

Tanja Žigon je redna profesorica za prevodoslovje in vodja katedre za nemški jezik na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Težišča njenega raziskovanja so nemško-slovenski literarni stiki, prevajanje med perifernimi/majhnimi jeziki, književno prevajanje in didaktika prevajanja.

E-naslov: tanja.zigon@ff.uni-lj.si

Adriana Mezeg je izredna profesorica za prevodoslovje na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Raziskovalno se ukvarja s francosko-slovenskimi prevodnimi tokovi, francosko-slovensko kontrastivno slovnico in korpusnim jezikoslovjem.

E-naslov: adriana.mezeg@ff.uni-lj.si

About the authors

Julija Rozman is a junior researcher and PhD student at the Department of Translation, Faculty of Arts, University of Ljubljana, where she also works as a Teaching Assistant. Her research interests lie in translation studies, with a focus on translation flows and the sociology of translation.

Email: julija.rozman@ff.uni-lj.si

Tanja Žigon is a Professor of Translation Studies and the Head of the Chair of German Language and Literature at the Department of Translation, Faculty of Arts,

University of Ljubljana. Her research focuses mainly on German-Slovenian literary interactions, translation between peripheral/minor languages, literary translation and translation didactics.

Email: tanja.zigon@ff.uni-lj.si

Adriana Mezeg works as an Associate Professor of Translation Studies at the Department of Translation, Faculty of Arts, University of Ljubljana. Her main research interests include French-Slovenian translation flows, French-Slovenian contrastive grammar and corpus linguistics.

Email: adriana.mezeg@ff.uni-lj.si